

عنوان مقاله:

تاویل پذیری مفهوم کفر در اندیشه عرفانی (نمونه موردی حکایت شیخ صنعان از عطار)

محل انتشار:

فصلنامه ادبیات عرفانی، دوره 13، شماره 25 (سال: 1400)

تعداد صفحات اصل مقاله: 28

نویسنده:

پرنوش پژوهش - استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان های خارجه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، تهران، ایران

خلاصه مقاله:

حکایت «شیخ صنعان و دختر ترسا» که از بلندترین داستان های منطق الطیر عطار است، دارای زمینه های واقعی بوده و پیش از عطار توسط بسیاری از منابع معتبر نقل شده است. با این حال، روایت عطار از این داستان به دلیل آمیخته شدن با مفاهیم عرفانی و صوفیانه شهرت بسیاری یافته است. این روایت از سویی چهره زاهدانه عطار را آشکار ساخته و حکایت شیخ صنعان را به متنی ایدئولوژیک و اعتقادی تبدیل کرده است، اما از سوی دیگر محمل تاویل های مختلف واقع شده که برخی بر خلاف باورهای ایدئولوژی آن بوده و سبب طرح پرسش های معرفت شناختی شده است. از همین رو، برآنیم تا با جستجوی یک خط فکری پادگفتمانی در حکایت شیخ صنعان به این پرسش پاسخ دهیم که اگر حکایت شیخ صنعان متنی ایدئولوژیک و اعتقادی است چگونه تاکنون محمل تاویل های مختلف شده است؟ نگارنده با پیگیری تاریخ تطور اصطلاح «کفر» در تصوف خراسان تا پیش از عطار نشان داده که این اصطلاح چه پیشینه ای داشته و تا به دست عطار رسیده، چگونه تطور یافته است. در مرحله بعد با استفاده از روش تحلیل گفتمان انتقادی به بررسی این حکایت از عطار پرداخته است. نتیجه پژوهش نشان می دهد که تاریخ تطور اصطلاح «کفر» و نیز منظومه فکری عطار به مفسر رخصت می دهد این اصطلاح را در قصه شیخ صنعان در معنای تطوریافته (پادگفتمانی) آن بازشناسد و بدین ترتیب برای «کفر» معنایی باطنی نیز در نظر بگیرد. بر این اساس که می توان دریافت رابطه کفر و دین گاهی مقابل هم و گاهی یک حرکت موازی است.

کلمات کلیدی:

فریدالدین محمد عطار نیشابوری، شیخ صنعان و دختر ترسا، کفر و ایمان، تاویل

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1320340>

